

DE SYGE

Tema: Sankt Hans Hospital

Sankt Hans Hospital var Danmarks første og største hospital for psykisk syge, og dets udvikling afspejler i høj grad psykiatriens udvikling gennem mere end 200 år. Hospitalet var blevet grundlagt i København i 1600-tallet og var en del af byens pesthus. Ligesom dårekisterne andre steder i landet, var formålet med hospitalet ikke behandling, men indespærring. Sankt Hans Hospital hørte under fattigvæsenet i Københavns Kommune, som i 1808 købte Bistrupgård uden for Roskilde for at indrette et nyt hospital.

Hospitalet i Roskilde stod færdigt i 1816 og var i begyndelsen opdelt mellem en *lemmestiftelse* – en slags fattiggård for gamle, syge og invalide – og et hospital for de afsindige, som havde mulighed for helbredelse. Hospitalet var igen opdelt i en afdeling for kvinder og en afdeling for mænd i to længer af gårdens hovedbygning, kaldet *Slottet*. Hver længe havde en fællestue og 19 celler magen til dårekister. Derudover fandtes der på hospitalet et køkken, en lille sygestue og en vagtstue til hospitalets personale. I de efterfølgende årtier steg antallet af indlagte fra 200 til over 300. Mange af de små rum blev lagt sammen og indrettet som sengestuer.

Fra midten af 1800-tallet skete der en markant forandring af psykiatrien og opfattelsen af psykisk sygdom. Ligesom de andre sindssygeanstalter, der blev bygget i Århus, Vordingborg, Viborg og Middelfart i anden halvdel af 1800-tallet, skulle Sankt Hans omdannes til en helbredelsesanstalt, og det skete ved opførelsen af et stort såkaldte *Kurhus*.

En voksende efterspørgsel efter sengepladser til de mennesker, som nu blev kaldt sindssyge, betød, at Sankt Hans Hospital blev udbygget af mange omgange. I 1870'erne nåede hospitalet op på 650 sengepladser, og området udviklede sig til et helt bysamfund med eget gasværk, elektricitetsværk, vaskeri, bageri, gartneri, kapel og kirkegård.

Udvidelsen fortsatte, og i 1880 begyndte opførelsen af det nye Østhospital, hvor de mandlige patienter blev flyttet til. Her blev de første boliger opført til personale, som indtil da havde boet blandt patienterne. Personaleboligernes opførelse skete samtidig en professionalisering af personalet, som skiftede fra at holde opsyn til at pleje patienterne under ledelse af en oversygeplejerske.

Også indretningen af hospitalsafdelingerne ændrede sig. De første bygninger i Østhospitalet opdelte patienterne i kategorierne *rolige* og *urolige*, og i overensstemmelse med det såkaldte open-door-princip, skulle de urolige nu ikke længere isoleres i små celler. I stedet bestod de fleste urolige patienters behandling i såkaldt *langvarige sengeleje*. Den nye behandlingstilgang medførte, at nye afdelinger blev indrettet med store åbne rum omkring en vagtstue, hvorfra personalet kunne holde øje med mange patienter. Andre rum blev indrettet med fritstående badekar, hvori patienterne blev lagt og fastholdt, som en del af deres behandling.

DE SYGE ©FORLAGET COLUMBUS

MÅ DOWNLOADES/PRINTES/KOPIERES I HENHOLD TIL GÆLDENDE TEKST OG NODE-AFTALE.

DE SYGE

I 1920'erne var der omkring 1.600 sengepladser på Sankt Hans, men behovet fortsatte med at stige, og hospitalet var næsten altid overbelagt. Det stadig voksende behov og manglen på effektive behandlingsmetoder over for de urolige patienter medførte et skift over mod mere aktive behandlingsformer. Den første af disse var malariabehandlingen, som blev introduceret på Sankt Hans som det første sted i Danmark. Formålet med malariabehandlingen var at bruge den feber, som malarisygdommen medførte over for patienter med en bestemt sygdom i hjernen, som blev forårsaget af syfilis.

Malariabehandlingen var den første af en række mere aktive behandlingsmetoder, deriblandt chokbehandling, LSD og det hvide snit, som alle blev anvendt på Sankt Hans. Disse behandlingsformer blev især brugt over for patienter med diagnosen skizofreni, som optog flertallet af sengepladserne på Sankt Hans. Heller ikke de nye behandlingsformer forhindrede antallet af patienter i at vokse. I 1950'erne havde Sankt Hans i perioder mere end 2.500 patienter. Kulminationen i Sankt Hans' størrelse skete i de år, hvor medicin mod psykisk sygdom blev introduceret. Medicinen var medvirkende til, at de årelange indlæggelser af psykiske syge blev opgivet til fordel for kortere behandlingsforløb. Det medførte en langsom nedgang i antallet af sengepladser fra 1960'erne.

Fra 1970'erne blev de store sindssygehospitaler lukket ned og erstattet af den såkaldte *distriktspsykiatri*, der havde fokus på ambulant behandling. I de efterfølgende årtier blev flere af hospitalsbygningerne forladt, mens andre fik nye funktioner. Københavns Kommune solgte i 1987 en del af Østhospitalet til Roskilde Amt (senere Region Sjælland), som indrettede nye psykiatriske afdelinger. Andre dele af Østhospitalet blev fortsat brugt til uddannelse og behandling inden for psykiatrien i Region Hovedstaden, blandt andet med åbningen af en retspsykiatrisk afdeling i en ny bygning, der stod færdig i 2021. Samtidig blev Vesthospitalet overdraget til Roskilde Kommune, som begyndte at omdanne de gamle bygninger til et nyt beboelseskvarter.

Materiale

- Jens Hübertz om Sankt Hans Hospital, 1843
- Amalie Skrams patientjournal fra Sankt Hans Hospital, 1894
- August Wimmer om badebehandling, 1916